

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ІНШОМОВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О. М. МУДРА

Інтеграційні процеси у суспільстві, що вимагають покращеного рівня фахової підготовки молоді, сучасне реформування системи освіти вимагають постійного контролю, оцінки та самооцінки професійного зростання населення. Належного оцінювання також потребують методики навчання студентів, оскільки в умовах соціально-детермінованої взаємодії індивідуальні можливості кожного студента збільшуються, і вони демонструють кращі результати. Іншомовна комунікативна компетентність представників економічних спеціальностей у значній мірі визначає успіх їхньої професійної діяльності. Програма з іноземної мови для професійного спілкування констатує, що мінімально прийнятний рівень володіння мовою є рівень B2 (незалежний користувач) [1]. Проте, розробляючи навчальний курс для навчання іншомовного ділового спілкування, необхідно першочергово зацентувати увагу на практичних і соціальних потребах студентів, оскільки, маючи можливість навчатися семестрово за кордоном, студенти зацікавлені у практичному застосуванні набутих знань із профільних предметів у своїй професійній діяльності.

Мета статті – проаналізувати актуальні питання контролю та оцінювання рівня іншомовного ділового спілкування студентів економічних спеціальностей.

Аналіз наукових праць з проблеми контролю показав, що рівень прогнозованої компетентності студентів можна оцінювати або за допомогою засобів формального тестування чи письмового контролю, або в умовах реальної продуктивної діяльності. Ю. Бабанський, О. Петрашук, В. Полюк, Л. Рабійчук справедливо зазначають, що усне опитування вимагає більше витрат часу, ніж будь-який інший метод, і повністю не розкриває знань студентів, хоч його легше пристосувати до кожного студента та його потреб. Письмовий контроль, на думку науковців, є об'єктивним методом перевірки знань, оскільки дає можливість перевірити сформованість навичок, виявити типові помилки студентів і на їх підставі запланувати необхідні види роботи. Письмова перевірка вимагає від студентів економічних спеціальностей чіткості, самостійності у перевірці своїх знань.

Згідно з твердженнями Т. Ваколюк, В. Тітової, О. Петрашук, Н. Скляренко, оптимальною та ефективною формою перевірки рівня сформованості прогнозованої компетентності студентів є тестування. Використання тестових завдань передбачає перевірку рівня сформованості знань, умінь і навичок, охоплюють усі вивчені теми та подаються з урахуванням тих вимог, які ставляться перед студентами з огляду на активізацію форм і методів роботи, спрямованих на найбільш ефективне володіння прогнозованими навичками; рівень базової підготовки. Завдяки тестам можна визначити ефективність методів, прийомів та засобів, що використовувалася при іншомовній підготовці студентів економічних спеціальностей. Перевага надається лаконічним відповідям на спеціальні запитання або коротким відповідям (краще письмовим) на загальні запитання. Поширеним способом перевірки розуміння матеріалу є заповнення інформаційних таблиць [4].

У системі професійної іншомовної підготовки передбачено такі види контролю: поточний / проміжний (застосовується впродовж навчального процесу, допомагає спостерігати за ефективністю навчання, обраних методів та прийомів навчання, сприяє корегуванню недоліків); тематичний (здебільшого проводиться наприкінці заняття чи навчальної теми для перевірки засвоєних умінь і навичок); підсумковий (здійснюється наприкінці кожного етапу навчання); рубіжний (використовується для перевірки рівня сформованості прогнозованої компетентності наприкінці навчального курсу) [7].

Об'єктивність оцінювання забезпечується за такими критеріями: якістю знань; рівнем сформованості прогнозованих умінь; рівнем креативності, ініціативності, структурованості; грамотністю, інформативністю та темпом висловлювання, ступенем самостійності студента під час виконання тренувальних вправ. Під час оцінювання студентів економічних спеціальностей викладач повинен поєднувати вимогливість із індивідуальним підходом. Ми погоджуємося із думкою В. Єремєєвої, що у роботі зі студентами обсяг та якість виконаної роботи потрібно оцінювати з позиції суб'єктивних можливостей самого студента. Саме тому, на думку автора, рівень знань студента необхідно розглядати не лише порівняно з нормами оцінок або зіставленням із успіхами інших, а щодо попередніх власних досягнень, зусиль, докладених студентом для оволодіння навчальним матеріалом, оскільки це сприятиме об'єктивній самооцінці та підвищенню рівня мотивації студента [2].

Об'єктами контролю під час навчання іншомовного ділового спілкування є лексичні, граматичні (частково фонетичні) навички і вміння спілкуватися. З метою оцінки рівня володіння слухачами дидактичною комунікацією виділяють якісні та кількісні характеристики, які служать критеріями оцінки відповідей студентів і допомагають визначити рівень володіння прогнозованою діяльністю. Т. Ваколюк, Н. Склярєнко, В. Тітова основними критеріями пропонують уважати якісні характеристики висловлювання: наявність певних рис, притаманних діалогу чи монологу як видам комунікативної діяльності; структурованість, темп діалогічного чи монологічного мовлення; різноманітність діалогічних єдностей (для діалогу) і мовленнєвих зразків (для монологу); лексичне багатство та його варіативність; креативність й ініціативність студентів, тобто відсутність так званого „мовного бар'єра”; рівень сформованості лексичних, граматичних, частково фонетичних навичок та країнознавчої компетентності, оскільки завдяки діловій іноземній мові спеціалісти різних країн обмінюються дослідженнями й досвідом у різних галузях науки. Додатковими, на їхню думку, кількісними характеристиками висловлювання є: рівень інформативності; грамотність мовлення (проте, до уваги беруться лише ті помилки, що перешкоджають розумінню співрозмовника); темп мовлення; обсяг висловлювання (кількість речень у тематичних бесідах, кількість реплік у діалогічному мовленні); кількість використаних студентом із навчального тексту в усному мовленні ключових для розуміння інформації слів, словосполучень, речень; рівень самостійності студента під час виконання тренувальних вправ [9].

Для аудіювання та читання основним якісним показником є рівень розуміння навчального повідомлення – загальний, повний і детальний, а кількісним показником – обсяг текстових повідомлень та рівень розуміння навчального тексту. В аудіюванні кількісними показниками виступають: тривалість звучання навчального тексту, темп і чіткість мовлення диктора [9]. Перелічені характеристики дають можливість оцінити загалом змістову сторону мовлення, адекватність використаних мовних засобів та продемонструвати рівень розвитку професійних умінь і навичок. Найбільш поширеними видами тестів, спрямованих на визначення результатів навчальної діяльності, а саме мовного спрямування, є: тест із численним вибором (*multiple choice test*) можна використовувати для контролю засвоєння лексичного й граматичного матеріалу, розуміння тексту; тест на доповнення (*close test*) – заповнення пропущених лексичних одиниць для перевірки лексики та розуміння тексту; верифікаційний тест (*verification test*), тест на розпізнавання (*recognition test*), тест перегрупування фактів (*rearrangement test*) – перевірка розуміння тексту [5, с.118].

Розрізняють також стандартизовані та нестандартні тести. Стандартизовані тести – це тести, які пройшли спеціальний методологічний експеримент з вироблення нормативів (систем оцінювання), перевірки надійності й валідності на основі репрезентативної вибірки і які мають добре описаний інструктивно-методичний апарат [6, с. 14]. Проте у практиці більшості вищих навчальних закладів, зокрема економічних, здебільшого використовують нестандартні тести, тобто тести, складені самими викладачами, оскільки кожна навчальна дисципліна постійно оновлюється, відповідно до вимог сьогодення та надбань науки. Автоматизоване оцінювання (оцінювання за допомогою комп'ютерної техніки) саме нестандартних тестів є обов'язковими у багатьох навчальних закладах. За своїм змістом, структурою та наповненням тести є різноманітними, проте із точки зору дидактики, тести для мовного спрямування можна погрупувати за визначеннями: 1) результативності навчання із кожного виду мовленнєвої діяльності; 2) рівня знань із граматики, засвоєння лексичних одиниць; 3) формування вмінь та навичок перекладу. Тести можуть призначатися для розв'язання одночасно двох та більше завдань [4, 7].

Об'єктом тестування у нашому випадку обрано всі складові мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). У процесі організації контролю рівня сформованості прогнозованої компетентності студентів економічних спеціальностей беруться до уваги такі вимоги: до аудіювання: розуміти загальний зміст тексту, деталі тексту, конкретну інформацію; до читання: розуміти ідею тексту, суть та деталі; розпізнавати головну думку та необхідну інформацію; робити припущення тощо; до говоріння: вміти вести дискусію, бесіди, опитування і пояснення (для діалогічного мовлення), опис та пояснення (для монологічного мовлення), при цьому враховувалися темп мовлення, грамотність, обсяг висловлювання, лексична різноманітність; до письма: зміст, грамотність, обсяг, лексичне багатство, логічна структура письмового повідомлення. Кожне завдання спрямовано на перевірку певних умінь. За результатами тестування здійснюється корекція та вдосконалення навчального процесу при складанні комплексних індивідуальних завдань з урахуванням можливостей та інтересів студентів.

Оцінювання відповідей студентів здійснюється відповідно до норм оцінювання певного рівня підготовки й вимог європейської кредитно-трансферної системи (ECTS). Під час оцінювання студентів економічних спеціальностей варто також наголосити на диференційованому підході щодо корекції помилок. Вітчизняні методисти виділяють чотири основних джерела мовленнєвих помилок: 1) міжмовна інтерференція; 2) внутрішньомовна інтерференція; 3) неправильна методика навчання та вивчення матеріалу; 4) умови навчання [8]. Причиною більшості мовленнєвих помилок є саме інтерференція. М. Кабакчі сформувала основні підходи до проблеми корекції помилок: помилка є цілком нормальним явищем навчального процесу; виправляти необхідно помилку, а не студента; не можна виправляти помилку, яку студент допустив під час творчої комунікації; виправляти помилку необхідно тоді, коли вона спотворює або робить незрозумілим зміст висловлювання; виправлення помилки необхідно супроводжувати правильною формою і повторенням цієї форми подібними прикладами, особливо на початковому етапі навчання та етапі тренування [3, с. 58-59]. Пояснення повинно носити в основному характер нагадування, насамперед певних граматичних правил. На заняттях за першочергову мету необхідно ставити розуміння навчального матеріалу, а не його відтворення, не зосереджувати надмірної уваги на помилках, оскільки постійне виправлення помилок є недоцільним. Такий підхід до помилок дозволяє викладачеві не лише зекономити навчальний час, а й зробити дидактичну ділову комунікацію вільною, оскільки позбавляє студентів напруги, страху зробити помилку.

Психолого-педагогічні підходи до контролю та оцінювання знань студентів у навчальному процесі є також важливим чинником. Серед них особливої уваги заслуговують: об'єктивність, доброзичливість, індивідуальний підхід, науковість, вимогливість, заохочення, стимулювання, творчовиховний взаємозв'язок. Чільне місце посідає мотиваційний компонент, який передбачає формування у студентів позитивного мотиву до навчання, потреб та інтересів. Для створення передумов мотивації потрібно сприяти творчій атмосфері в аудиторії; ставити перед студентами посильні завдання, які забезпечують ефективне виконання цих завдань і сприяють зростанню мотивації; занурювати їх у професійне інформаційне середовище; застосовувати лише актуальні навчальні матеріали; допомагати студентам поєднувати нові знання із раніше набутими; підтримувати у них відчуття прогресу в навчальній діяльності.

Контроль можна вважати позитивним лише за умови дотримання низки вимог щодо оптимальності його використання, зокрема вибору форми контролю та його системності, психологічної атмосфери, наявності самоконтролю з боку студентів. Мета контролю – допомогти студентам відчути свій успіх у навчанні, усвідомити свої сильні та слабкі сторони, навчити прийомів самооцінки та самовдосконалення.

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Єремєєва В. М. Педагогічна технологія підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. М. Єремєєва. – К., 2002. – 23 с.
3. Кабакчи М. К. Обучение взрослых лексико-грамматической стороне речи на английском языке в условиях краткосрочных курсов : дис. ... на соискание уч. степ. канд. пед. наук : 13.00 02 / Кабакчи Маргарита Константиновна. – Санкт-Петербург, 2002. – 347 с.
4. Масалітіна О. С. Педагогічні умови застосування тестів для контролю навчально-пізнавальної діяльності старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / О. С. Масалітіна. – Х., 1999. – 181 с.
5. Непрерывное образование в контексте образовательных реформ в Украине : монография / авт. кол. В. И. Астахова, Е. Г. Михайлева [и др.]; – Х. : Изд-во НУА, 2006. – 300 с.
6. Основи педагогічного оцінювання. Частина I. Теорія: Навчально-методичні та інформаційні-довідкові матеріали для педагогічних працівників / За заг. ред. І. Булах. – К. : Майстер-клас, 2005. – 230 с.
7. Петрашук О. П. Типи тестових завдань для контролю іншомовного говоріння учнів середньої загальноосвітньої школи / О. П. Петрашук // Іноземні мови. – 1999. – № 1. – С. 14–18.
8. Психологические основы интенсификации обучения иностранным языкам в вузе / [ред. И. А. Зимняя]. – М., 1987. – 146 с. – (Вып. 283).
9. Склярєнко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмій / Н. К. Склярєнко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–7.